

NESPRAVODLIVOSŤ POD MASKOU ZBOŽNOSTI

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

Neh 5,1–5; 2Moj 21,2–7; Mich 6,8; Neh 5,7–12; 5Moj 23,21–23; Neh 5,14–19

ZÁKLADNÝ TEXT

Nuž vráťte im ešte dnes ich polia, vinice, olivy a domy, ako aj úrok z peňazí, obilia, muštu a oleja, čo ste im požičali. (Neh 5,11)

Ľudstvo už od nepamäti trápia problémy spojené s bohatstvom a chudobou a otázky, ako sa postaviť k priepastným rozdielom medzi bohatými a chudobnými. Ježiš síce povedal, že „chudobných máte stále medzi sebou“ (Mat 26,11). Jeho slová však určite nemajú slúžiť ako výhovorka, že sa chudobnými a ich ťažkosťami nemusíme zaoberať. Písmo nás vedie k tomu, aby sme vykonali svoj diel zodpovednosti. Inak si len veľmi ťažko môžeme hovoriť kresťania.

Je pozoruhodné, že uprostred skúšok a trápení spojených s návratom z exilu a opravou Jeruzalema, sa táto téma znova objavuje medzi navrátilcami. A to nielen v súvislosti s existujúcou chudobou, ale aj v kontexte ešte väčšieho problému, ktorým bol útlak chudobných zo strany bohatých. Opakovali sa tak ťažkosti, ktoré boli prítomné v národe už pred odchodom do vyhnanstva a ktoré boli – okrem iných – dôvodom vyhnanstva.

Tento týždeň sa sústredíme na ďalší prejav tejto odvekej témy a pozrieme sa, s akým riešením prišiel Nehemiáš. Uvidíme, že sociálny útlak bol v danej situácii o to horší, že z pohľadu tých, ktorí sa na ňom podieľali, sa všetko odohrávalo „podľa litery zákona“. Je to pre nás výstrahou, aby naše vnímanie pravidiel a nariadení nebolo samoúčelné, ale aby sme videli, ako odzrkadľujú charakter Ježiša Krista.

POCIT KRIVDY A PREJAVY NESPOKOJNOSTI

¹Ľud, najmä ženy, začali hlasno volať o pomoc svojim židovským krajanom. ²Niektorí sa sťažovali: Svojich synov a dcéry musíme dávať do zálohu, aby sme dostali obilie, najedli sa a mohli prežiť. ³Iní hovorili: Svoje polia, vinice a domy dávame do zálohu, aby sme dostali obilie v tomto hlade. ⁴Ďalší zase vraveli: Na zaplatenie dane kráľovi za svoje polia a vinice sme si museli požičať peniaze. ⁵Veď my sme takí istí ľudia ako naši súkmeňovci, ich synovia sú takí istí ako naši synovia, a predsa musíme predávať vlastných synov a vlastné dcéry do otroctva – a niektoré z našich dcér sú už ztročené – sme však bezmocní. Naše polia a vinice patria iným. (Neh 5,1–5)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Uvažuj o texte Neh 5,1–5. Na čo sa ľudia sťažujú? Aký dojem v tebe vyvoláva táto situácia? Pokús sa vlastnými slovami zhrnúť hlavnú myšlienku textu.

Zdá sa, že Nehemiášovi sa podarilo zjednotiť židovskú komunitu proti vonkajším nepriateľom. Národ, ktorý sa pomerne úspešne bránil voči útlaku a cudzím útokom, však napriek tomu prežíval vo svojom strede problémy. Spoločenstvo Božieho ľudu bolo vo vnútri rozvrátené a prežívalo krízu. Vodcovia a boháči zneužívali chudobných a znevýhodnených vo svoj prospech. Situácia sa napokon zhoršila natolko, že zbadačení doslova volali o pomoc. Niektoré rodiny nemali čím nakrmiť svoje deti, iní museli založiť svoje pozemky a teraz im nezostalo nič. Ďalší nariekali, že si museli požičať peniaze na vysoký úrok, a dokonca ich deti sa ocitli v otroctve.

Je možné, že hlavnými príčinami vzniknutej situácie boli hlad (spôsobený neúrodou) a platenie daní, ktoré viedli najchudobnejších k tomu, aby hľadali pomoc u svojich susedov. Podľa gréckeho historika Herodota požadovala perzská vláda od provincií, ktorých súčasťou bolo aj Judsko, dane vo výške 350 talentov striebra ročne. Keď človek nemohol platiť dane v predpísanej výške, rodina buď založila svoju pôdu alebo si najprv niekde požičala peniaze. Keď sa im však nasledujúci rok nepodarilo zarobiť dostatok peňazí, museli nejako pokryť dlh, ktorý mali. Predať sa do otroctva bol spravidla ďalší krok. Takže keď prišli o majetok, museli niekoho z rodiny poslať do otroctva – a zvyčajne to boli ich deti, ktoré potom slúžili u veriteľa, a tým odpracovávali dlh celej rodiny. V živote sa môžeme ocitnúť v problémoch, ktoré sú následkami chorôb, alebo našich zlých činov či nesprávnych rozhodnutí. Udalosti opísané v tejto časti knihy odkazujú na obdobie, keď prírodné katastrofy a vládna politika spôsobili, že mnohí ľudia sa dostali do veľmi zložitej situácie a ekonomicky padli na samotné dno. Dostali sa do špirály rastúcej chudoby a ostali bez akéhokoľvek východiska.

APLIKÁCIA ■ Ľudia prežívali ekonomický útlak nielen v minulosti, ale prežívajú ho aj dnes. Aké poslanstvo by sme si mali vziať zo skutočnosti, že tejto téme sa Biblia venuje pomerne často?

PROTI DUCHU ZÁKONA

6Keď som počul ich volanie o pomoc a tieto slová, veľmi som sa nahneval. **7**Rozhodol som sa, že vezmem na zodpovednosť šľachticov a predákov a vytknem im: Vy úžerníčite na úkor svojich bratov. Zvolal som proti nim veľké zhromaždenie ^a povedal som im: My sme podľa svojich možností vykúpili z otroctva svojich židovských bratov, ktorí boli predaní pohanom. Vy však sami predávate do otroctva svojich bratov a ich potom predávajú nám. Nato umĺkli a nenašli slova. (Neh 5,6–8)

Uvažuj o texte Neh 5,6–8 (pozri aj 2Moj 21,2–7). Prečo Nehemiáš reagoval na vzniknutú situáciu hnevom? Aký bol jeho hlavný argument?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Dnes sa nám tomu možno ťažko rozumie, ale otroctvo bolo v starovekom svete akceptovanou kultúrnou normou. Rodič sa mohol sám stať otrokom alebo do otroctva prediť svoje dieťa. Spoločensky a právne mali rodičia zákonné právo takto rozhodnúť. Ale keďže Boh je darcom slobody, dal tejto praxi v Izraeli určité pravidlá a obmedzenia. Nariadil, aby veritelia každých sedem rokov prepustili svojich otrokov. Boh takto chránil ľudí pred tým, aby sa z nich stali trvalí otroci a ukazoval im svoju túžbu, aby boli slobodní a žili v slobode.

Hoci poskytovanie úverov bolo zákonom povolené, účtovanie úrokov bolo zakázané. (Pre informácie o regulácii úžery v Písme pozri 2Moj 22,25–27; 3Moj 25,36.37 a 5Moj 23,19.20.) Napriek tomu úrok, ktorý si veritelia účtovali, bol v porovnaní s okolitými národmi veľmi malý. Žiadali platiť len jedno percento z požičanej sumy mesačne. Mezopotámske texty zo siedmeho storočia pred Kristom hovoria o ročnom úroku päťdesiat percent pri striebre a až sto percent pri obilí! Ročný úrok dvanásť percent bol teda v porovnaní s bežnou praxou v Mezopotámii naozaj nízky. Lenže podľa Božieho slova tým jediným, čo veritelia robili nesprávne, bolo účtovanie úroku (pozri Neh 5,10.11). Za zmienku stojí, že táto skutočnosť sa v sťažnostiach ľudí nespomína. Všetko ostatné sa dialo v medziach sociálnych noriem aj v medziach zákona. Prečo sa teda Nehemiáš „veľmi nahneval“? Nehemiáš na vzniknutú situáciu nereagoval okamžite, ale podrobil ju analýze a hľadal čo najlepšie riešenie.

Je pozoruhodné, ako rozhodne sa k vzniknutému problému postavil Nehemiáš. Neprehliadal sťažnosti ľudí, hoci si mohol povedať, že v konečnom dôsledku je predsa všetko v „mediach zákona“ alebo dokonca celkom „prijateľné“ – v porovnaní s praktikami okolitých krajín. V tejto situácii bol totiž prestúpený „duch zákona“. Predovšetkým v čase ekonomickej krízy bolo povinnosťou ľudí, aby si navzájom pomáhali. Aj proroci veľmi často a veľmi obsiahlo vystupovali proti takému konaniu v izraelskom národe, ktoré sa vyznačovalo tým, že ľudia k sebe prestali byť milí a láskaví. Boh stojí na strane utláčaných a núdzných. Aj preto povoláva prorokov, aby upozorňovali na zlo a násilie páchané na chudobných. Izaiáš napríklad upozorňoval, že Boh nemá záujem o uctievanie a bohoslužbu tých ľudí, ktorých ruky sú „plné krvi“ (Iz 1,15).

- **Kedy a ako sa môže stať, že hoci dodržiavame literu zákona, dostaneme sa do situácie, že prestupujeme ducha zákona? (Pozri aj Mich 6,8.)**

APLIKÁCIA

NEHEMIÁŠOVE OPATRENIA

9Ďalej som povedal: **Nedobro robíte. Nechcete chodiť v bázni pred naším Bohom bez toho, aby nás pohanía, naši nepriatelia, potupovali?** ¹⁰Ved' i ja, moji bratia i moji sluhovia im požíčavame peniaze a obilie. Odpustíme im tento dlh! ¹¹Nuž vráťte im ešte dnes ich polia, vinice, olivy a domy, ako aj úrok z peňazí, obilia, muštu a oleja, čo ste im požíčali. ¹²Nato odvetili: **Vrátime a nebudeme od nich nič požadovať. Urobíme, ako vravíš. Zavola som kňazov, pred ktorými som ich zaviazal prisahou, že budú konať podľa tohto sľubu.** (Neh 5,9–12)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Zdá sa, že výčitka adresovaná šľachticom a predákom – „Vy úžerničíte na úkor svojich bratov.“ (Neh 5,7) – neprinesla požadovaný výsledok. Nehemiáša to však nezastavilo a pokračoval v boji za utláčaných v národe. Mohol sa samozrejme vyhovoriť na to, že sa pokúsil zodpovedným dohovoriť, nepomohlo to a nič iné už urobiť nemôže. Ved' napokon, svojim konaním sa postavil proti bohatým a vplyvným predstaviteľom národa. Nehemiáš však vo svojom úsilí nepoľavil, kým nenašiel uspokojivé riešenie – a to ani napriek tomu, že si tým vytvoril pomerne silnú skupinu nepriateľov.

Uvažuj o texte Neh 5,7–12. Čím v danej situácii argumentoval Nehemiáš? Ako sa usiloval ľudí presvedčiť, aby začali konať správne? Aké ďalšie kroky podnikol? V čom podľa teba spočívala účinnosť jeho konania?

Nehemiáš zvolal veľké zhromaždenie. Pri riešení vzniknutého problému sa stretol celý národ. Možno predpokladal, že keď sa zhromaždí naozaj obrovský počet ľudí, vodcovia budú zahanbení – a možno aj dostanú strach pokračovať vo svojom útlaku.

Nehemiáš vo svojej argumentácii poukázal na problematiku otroctva. Mnohí zo Židov, pravdepodobne vrátane Nehemiáša, kupovali iných Židov z otroctva cudzincov. Teraz teda vyzýva šľachticov a predákov, aby sa zamysleli, či je prijateľné, aby kupovali a predávali ľudí z vlastného národa. Aký zmysel má vykupovať ľudí z otroctva cudzincov, keď napokon skončia ako otroci svojich súkmeňovcov? Vodcovia na tento argument neodpovedali, pretože si veľmi pravdepodobne uvedomovali absurdnosť celej situácie. Nehemiáš preto pokračoval. Opýtal sa ich: „Nechcete chodiť v bázni pred naším Bohom bez toho, aby nás pohanía, naši nepriatelia, potupovali?“ (Neh 5,9) Nehemiáš potom priznal, že aj on sám požíčieval ľuďom peniaze a obilie. Svojou výzvou: „Odpustíme im tento dlh!“ (Neh 5,10) potom potvrdil platnosť zákona, ktorý zakazoval účtovanie úrokov pre Židov. Ukázal, že ako miestodržiteľovi mu záleží na tom, aby počas jeho správy boli ľudia k sebe navzájom ústretoví. Je pozoruhodné, že na svoje výzvy dostal jednomyselne pozitívnu odpoveď. Kniežatá a boháči súhlasili s tým, že všetko napravia a svojim dlžníkom vrátia všetko, čo od nich vzali ako úžernické úroky.

APLIKÁCIA

■ **Kedy si naposledy niekomu (viac či menej) ublížil? (Ak sme úprimní, nemôžeme túto skutočnosť poprieť.) Čo ti bránilo alebo bráni, aby si danú situáciu vyriešil a aby si zjednal nápravu? Existuje nejaký problém, ktorého riešenia si sa vzdal len preto, že si nemal dostatok podpory – alebo si sa dostal do konfliktu s niekým vplyvným – a stále cítiš, že ti išlo o správnu vec? Čo s tým môžeš urobiť?**

PRÍSAHA

¹²Nato odvetili: Vrátime a nebudeme od nich nič požadovať. Urobíme, ako vravíš. Zavolať som kňazov, pred ktorými som ich zaviazal prísahou, že budú konať podľa tohto sľubu. ¹³Vytriasol som aj záhyby svojho rúcha a povedal som: Nech Boh takto vytrasie z domu i majetku každého, kto nedodrží toto slovo. Nech bude takto vytrasený a prázdny. Nato celý zbor prisvedčil: Amen! Potom oslavovali Hospodina. A ľud urobil, ako sľúbil. (Neh 5,12.13)

Uvažuj o texte Neh 5,12.13. Ako rozumieš slovám kliatby, ktorú Nehemiáš vyslovil nad tými, čo by sa rozhodli svoju prísahu porušiť?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Hoci šľachtici a hodnostári súhlasili s tým, že vrátia, čo si nespravodlivo privlastnili, Nehemiáš sa neuspokojil s obvyčajným sľubom. Chcel mať istotu, a preto ich zaviazal prísahou pred kňazmi. Takýto postup dal celému konaniu právne záväznú platnosť pre prípad, že by bolo potrebné v budúcnosti sa naň odvolať. Prečo však Nehemiáš vyslovil slová kliatby? Išlo o symbolický čin, pri ktorom si najprv urobil záhyby na rúchu, akoby v ňom niečo mal, a potom si to vytriasol ako znamenie, že sa toho zbavil. Vyjadril tým, že každý, kto by nerešpektoval prijatú prísahu, príde o všetko. V tom čase bolo zvykom vysloviť kliatbu, aby sa dodalo vážnosti určitému zákonu alebo pravidlu. Ľudia si zároveň dávali väčší pozor na dodržiavanie zákona, ktorého porušenie bolo priamo spojené s kliatbou. Nehemiáš očividne cítil, že ide naozaj o vážnu vec. Rozhodol sa preto vykonať radikálne kroky, aby čo najviac zvýšil pravdepodobnosť, že celé jeho snaženie dopadne úspešne.

Uvažuj o svätosti prísahy (sľubu) pre ľudí spomenutých v týchto starozmluvných veršoch. Pokús sa zhrnúť svoje pozorovania vlastnými slovami.

4Moj 30,3

5Moj 23,22-24

Kaz 5,4,5

3Moj 19,12

1Moj 26,31

Slovo a reč sú mocnými darmi, ktoré Boh dal ľudstvu. Je to niečo úplne odlišné od toho, čo nachádzame vo svete zvierat. Naše slová majú veľkú moc – dokonca moc života a smrti. Preto potrebujeme byť veľmi opatrní v tom, čo a komu hovoríme, aké sľuby dávame a čo sa zaväzujeme urobiť. Okrem toho je dôležité, aby naše činy boli v súlade s našimi slovami. Mnoho ľudí sa odvrátilo od kresťanstva len preto, že slová niektorých kresťanov síce zneli zbožne, ale ich činy sa s nimi nezhodovali, alebo boli v ich priamom rozpore.

- **Uvažuj o vplyve svojich slov na druhých ľudí. Ako sa môžeš naučiť opatrnosti v tom, čo hovoríš, kedy to hovoríš a ako to hovoríš?**

APLIKÁCIA

NEHEMIÁŠOV PRÍKLAD

¹⁴Od toho dňa, keď ma kráľ ustanovil za miestodržiteľa v Judsku, teda počas dvanástich rokov – od dvadsiateho do tridsiateho druhého roku kráľa Artaxerxa – ani ja, ani moji bratia sme si nenárokovali miestodržiteľskú stravu. ¹⁵Predchádzajúci miestodržiteľia, moji predchodcovia, zaťažovali ľud a vybrali od neho denne na chlieb a víno po štyridsať šekelov striebra. Aj ich sluhovia zneužívali svoju moc nad ľuďom, ale ja som tak nerobil z bázne pred Bohom. ¹⁶Podieľal som sa i na práci na hradbách. Nekúpili sme pole, ale všetci moji služobníci sa zapojili do práce. ... ¹⁹Pamätaj na mňa, Bože môj, na moje dobro, na všetko, čo som urobil pre tento ľud! (Neh 5,14–19)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM Uvažuj o texte Neh 5,14–19. Ako by si charakterizoval Nehemiášovo konanie? Pokús sa v tejto súvislosti uvažovať o jeho pohnútkach a charakteristikách ako zodpovedného miestodržiteľa.

Nehemiáš pravdepodobne napísal toto zhrnutie svojej činnosti po návrate na dvor kráľa Artaxerxa, teda po ukončení svojej dvanásťročnej služby miestodržiteľa v Judsku. Hoci správcovia mali nárok na príjmy od svojich „poddaných“, Nehemiáš si toto právo nikdy neuplatňoval a radšej sa snažil svoje výdavky hrať z vlastných prostriedkov. Staral sa nielen o svoju rodinu, ale aj o celý dvor. Keď hovorí o „predchádzajúcich miestodržiteľoch“, s veľkou pravdepodobnosťou hovorí o svojich predchodcoch, ktorí boli guvernérmi v období medzi ním a Zerubbábelom. Je možné, že na konci svojej „vlády“ bol takmer bez finančných prostriedkov. A tak namiesto toho, aby nadobudol bohatstvo – ako by sa dalo očakávať –, vzdal sa bohatstva a majetku. Nehemiáš bol zrejme bohatý, čo mu umožňovalo starať sa o mnohých ľudí (Neh 5,17.18). A hoci nešlo o rovnakú vec, akú urobil Abrahám pre tých, ktorých oslobodil zo zajatia okolitých národov (pozri 1. Mojžišova 14), Nehemiášovo konanie zjavuje podobný dôležitý princíp.

Uvažuj o texte Neh 5,19. Ako rozumieš Nehemiášovým slovám v kontexte posolstva evanjelia?

Keď skúmame správy o Nehemiášovom živote, všimneme si, že je príkladom niekoho, kto dáva Hospodinovi a jeho dielu prednosť pred vlastným ziskom a prospěchom. Z jeho života sa môžeme poučiť bez ohľadu na našu konkrétnu situáciu. Je totiž oveľa ľahšie pracovať pre Hospodina, keď nás to veľa nestojí.

APLIKÁCIA ■ Prečítaj si text Fil 2,3–8. V ktorých oblastiach tvojho života sa práve v tomto období prejavuje sebaobetavý princíp, ktorý je vyjadrený v uvedenom texte?

PODNETY NA ZAMYSLENIE

V knihe *Proroci a králi* si prečítaj kapitolu „Proti vydieraniu a úžere“.

„Keď Nehemiáš počul o tomto krutom útlaku, veľmi sa roztrpčil. Povedal: *Keď som počul ich bedákanie a tieto reči, vzplanul som veľkým hnevom.* (Neh 5,6). Uvedomil si, že tomuto vydieračstvu urobí koniec len vtedy, ak bude rázne obhajovať spravodlivosť. S patričnou rozhodnosťou sa zasadzoval o to, aby svojim bratom uľahčil ich údel.“ (PK 648; PK /sk/ 344)

„Ježiš stanovil pravidlo, podľa ktorého sa prisaha stáva zbytočnou. Učí, že pravdovravnosť by mala byť zákonom našej reči: *Vaša reč nech je: Áno – áno, nie – nie. Čo je navyše, pochádza zo zlého.* (Mat 5,37). Tieto slová odsudzujú všetky bezvýznamné frázy a pojmy hraničiace so zneužívaním reči. Odsudzujú všetky neúprimné zdvorilostné výrazy, polopravdy, lichotivé výroky, nadsádzky, prekrúcanie, čo býva v medziludských vzťahoch i pri služobnom styku celkom bežné. Podľa Ježišových slov nemožno pokladať za pravdovravného toho, kto sa chce javiť inak, než v skutočnosti je, alebo kto vraví niečo iné, než cíti v srdci.“ (TMB 67.68; MVB 72)

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Prečo je v oblasti financií a vzťahov často najzložitejším problémom naše sebestvo?
2. Ako sa môže Boží ľud chrániť pred chamtivosťou? Ako proti nej vystupuje Boh? Uvažuj o tom v kontexte veršov Iz 58,3–12 a Mich 6,6–8.
3. Uvažujte o dare reči a o moci slov. Čo má Ján na mysli keď hovorí o Ježišovi ako o „Slove“ (Ján 1,1.2)? Ako vám to pomáha uvedomiť si dôležitosť slov a ich význam?
4. Ako môžeme predchádzať zneužívaniu moci a autority v cirkvi?
5. Je pozoruhodné, že Ježiš pred dvomi tisícami rokov povedal, že chudobní budú medzi nami vždy. Písmo nás vyzýva, aby sme pomáhali ľuďom v núdzi. Ako tieto dve myšlienky súvisia a ako vás motivujú pracovať pre ľudí, ktorí potrebujú pomoc?